

KOMUNIKAT
DOT. WSPÓŁPRACY Z EUROPEJSKĄ AGENCJĄ ŚRODOWISKA
REALIZOWANEJ W GŁÓWNYM INSPEKTORACIE OCHRONY ŚRODOWISKA
W 2023 R.

W 2023 r. ulokowany w Departamencie Monitoringu Środowiska GIOŚ, zgodnie z ustawą o Inspekcji Ochrony Środowiska, Krajowy Punkt Kontaktowy (KPK) ds. współpracy z EEA w ramach Europejskiej Sieci Informacji i Obserwacji Środowiska (EIONET) koordynował współpracę Polski z Europejską Agencją Środowiska. Merytoryczny wkład GIOŚ we współpracę w określonych tematach EIONET dotyczących środowiska i działań człowieka realizowany był przez KPK (oficjalnie nominowana do tej roli osoba w każdym kraju EEA – ang. *National Focal Point*) oraz innych pracowników DMS GIOŚ specjalizujących się w poszczególnych zagadnieniach. Ogółem realizacja współpracy z EEA obejmowała przede wszystkim: organizację struktury i pracy krajowej EIONET oraz kontrolę jej działań, przekazywanie do Agencji danych i informacji, udział w tworzeniu i opiniowanie działań, projektów i produktów EEA, wymianę doświadczeń z innymi krajami.

Zapewniono bieżące funkcjonowanie sieci EIONET, obejmującej kilkanaście instytucji i ponad 30 ekspertów. W realizację zadań odpowiednio włączano także jednostki spoza sieci. Wiązało się to także z realizacją licznych zadań o charakterze administracyjno-zarządczym w zakresie procedur krajowych, jak i systemu informatycznego EEA. Realizowano w ramach struktur EIONET w Polsce wymianę informacji i wiedzy nt. działań na poziomie EEA i na poziomie kraju oraz odnośnie do prac z zakresu tematyki dotyczącej środowiska i powiązanej z jego stanem dobrej jakości życia. Ponadto z pozycji KPK udzielano niezbędnego doradztwa ekspertom w kraju.

Rok 2023 był kolejnym rokiem testowania zmian w sieci EIONET, w ramach kontynuowanego przez EEA procesu modernizacji, całkowicie zmieniającego utwierdzone i rozwijane przez blisko 30 lat rozwiązania.

Obowiązujące w ostatnim okresie przed modernizacją główne 24 tematy współpracy dotyczyły: jakości powietrza, zanieczyszczeń przemysłowych, emisji gazów cieplarnianych, emisji do wód, jakości wód śródlądowych, zasobów wód śródlądowych, wód i gospodarki morskiej, gleb, różnorodności biologicznej, lasów, pokrycia terenu, użytkowania terenu, energii, rolnictwa, transportu, hałasu, odpadów, gospodarki o obiegu zamkniętym, oddziaływania i adaptacji do zmian klimatu, zdrowia, systemów informacji o środowisku, zintegrowanych ocen stanu środowiska, scenariuszy i prognoz, komunikacji społecznej.

Nowa struktura tematyczna obejmowała pierwotnie 13, a od końca 2023 r. 12 większych, bardziej przekrojowych tematów oraz powiązane z częścią z nich szczegółowe podtematy, stanowiące dodatkowe, nowe poziomy struktury sieci. Nowe główne tematy to m.in. systemy zaopatrzenia w żywność, emisje gazów cieplarnianych w połączeniu z systemami zaopatrzenia w energię, systemy mobilności, systemy lądowe, czy wreszcie rozszerzona tematyka zdrowia integrująca m.in. kwestie jakości powietrza, hałasu, narażenia na substancje chemiczne. Istotą modernizacji jest zwrócenie uwagi na konieczność bardziej przekrojowego podejścia do ocen stanu środowiska i dostrzegania wzajemnych relacji między elementami środowiska, działaniami człowieka oraz między środowiskiem a człowiekiem, a także uzyskanie większego zaangażowania krajów we współtworzenie wiedzy z EEA. Kluczowym wyzwaniem roku 2023 było zatem zapewnienie ciągłości współpracy oraz podjęcie nowych tematów w nadal nie w pełni operacyjnej nowej strukturze tematycznej, dla której EEA nie zapewniła jeszcze wymaganych procedur, narzędzi i zasad. W praktyce funkcjonowano w 2023 r. w 2 równoległych sieciach, utrzymując na poziomie krajowym dotychczas wypracowane kontakty eksperckie. W ramach modernizacji EEA kontynuowała także prace nad zmianą narzędzi informatyczno-komunikacyjnych dla realizacji współpracy. W 2023 r. EEA praktycznie nie konsultowała

się z krajami, niemniej polski KPK opiniował, na ile było to możliwe, modernizację, proponował usprawnienia w odpowiedzi na pojawiające się na bieżąco problemy oraz zgłaszał potrzeby krajowe, związane m.in. z kwestią dostępu do nowego systemu oraz określonych funkcjonalności.

W 2023 r. EEA zmieniła sposób konsultowania Dokumentu Programowego (DP), oczekując wyłącznie wspólnego krótkiego stanowiska wszystkich KPK, zamiast uwag z poszczególnych krajów. Polski KPK zapewnił odpowiedni wkład do DP 2024-20206 oraz zawartego w nim programu pracy na rok 2024 i uczestniczył we wspólnych uzgodnieniach. Ponadto, poprzez stały kontakt elektroniczny na bieżąco zgłaszał EEA uwagi i wnioski odnośnie zakresu zadań EIONET w 2023 r., sposobu ich realizacji, narzędzi współpracy. Wymieniał się także pisemnie informacjami i sugestiami z innymi państwami. Ponadto podczas regularnych spotkań Krajowych Punktów Kontaktowych uczestniczył w dyskusji dot. działań Agencji, współpracy i zakresu prac do realizacji na poziomie krajowym. Prowadzono także regularne rozmowy on-line między KPK a wyznaczonym dla Polski pracownikiem EEA na spotkaniach roboczych dedykowanych wybranym zagadnieniom efektywności współpracy. Polski KPK został też wybrany do wąskiego grona osób z rolą KPK, z którymi przeprowadzono wywiady w ramach wieloletniej ewaluacji EEA i EIONET za lata 2017-2021 prowadzonej przez Komisję Europejską. Wypełnił także dedykowany wszystkim krajom kwestionariusz zbierający informacje na potrzeby ww. ewaluacji.

W zakresie spotkań rok 2023 był kolejnym zdominowanym przez tryb on-line. Agencja standardowo zorganizowała 3 główne kilkudniowe spotkania dla KPK, w tym drugie w nietypowym harmonogramie i trybie on-line, w których aktywnie uczestniczył polski KPK. Dla poziomu KPK Agencja zorganizowała też dodatkowo 17 krótszych webinarów. Lutowe posiedzenie KPK w Kopenhadze połączono z konferencją „Dzień EEA i EIONET”. Zorganizowano ją w związku ze zbliżającym się końcem kadencji Dyrektora Wykonawczego EEA oraz modernizacją EIONET. Celem wydarzenia było podkreślenie pozycji EEA i EIONET jako kluczowych dostawców kompleksowej i rzetelnej wiedzy dotyczącej środowiska i powiązanej z nim jakości życia, w świetle potrzeb wynikających z Europejskiego Zielonego Ładu i 8. Programu Działań na rzecz Środowiska oraz Strategii EEA/EIONET na lata 2021-2030. W konferencji obejmującej warsztaty i prezentację dobrych praktyk uczestniczył polski KPK oraz Dyrektor DMŚ z GIOŚ, a także zaproszony przez KPK reprezentant poziomu tematycznego EIONET z Ministerstwa Klimatu i Środowiska (MKiŚ). W części transmitowanej on-line brali także udział niektórzy inni członkowie EIONET. Wybrani pracownicy DMŚ uczestniczyli też on-line w drugim wydarzeniu wiążącym się z podsumowaniem prac i pożegnaniem Dyrektora Wykonawczego EEA. Była to marcowa konferencja wyższego szczebla w Brukseli, gdzie omawiano m.in. wyzwania Europejskiego Zielonego Ładu i związaną z tym rolę EEA.

W zakresie poszczególnych tematów EIONET – spotkania dotychczasowych krajowych centrów referencyjnych oraz inne spotkania eksperckie – szczególnym wyzwaniem była liczba organizowanych przez EEA webinarów. Na około 70 takich spotkań on-line, zapewniono udział odpowiednich pracowników GIOŚ lub jednostek zewnętrznych, w tym także uzgadniając stanowisko strony polskiej na wymagające tego obrady, w ponad połowie. Trudnością była częstość spotkań oraz niejednolite procedury rejestracji i udostępniania materiałów przez EEA. W wybranych spotkaniach tematycznych, z uwagi na ich zakres, wzięł udział KPK, co stanowiło kolejne dla KPK zadanie. KPK zapewnił też udział strony polskiej w 6, na 7, fizycznych spotkaniach tematycznych w 2023 r., odpowiednio zatwierdzając stanowisko w przypadku ekspertów innych instytucji. W 2 z tych spotkań fizycznych udział wzięł KPK, w pozostałych byli to pracownicy innych instytucji. Nieobsadzenie jednego spotkania wynikało z odmowy zaproszonej instytucji. Należy nadmienić, że w przypadku spotkań fizycznych Agencja zapewnia refinansowanie udziału (standardowo 1 reprezentant na kraj).

Ogółem spotkania w roku 2023, podobnie jak w ubiegłym, stanowiły kluczowy element współpracy, wymagający od krajów znacznie większych nakładów pracy i czasu niż w poprzednich latach. Pozwoliły na wymianę wiedzy i opinii odnośnie do m.in. modernizacji i priorytetów współpracy, wyzwań związanych z potrzebami wiedzy dla wsparcia polityki działań na poziomie UE, sprawozdawczości, tworzenia ocen dot. środowiska oraz odnośnie do konkretnych produktów tematycznych EEA.

Szczególnie eksplorowaną tematyką były m.in. kwestie dot. gospodarki o obiegu zamkniętym i efektywnego gospodarowania zasobami, emisji gazów cieplarnianych i dekarbonizacji, systemów zaopatrzenia w żywność, tworzenia ocen prognostycznych, w tym identyfikacja sygnałów świadczących o istotnych zmianach dot. systemów konsumpcji i produkcji oraz rozwoju technologii. W zakresie zintegrowanych ocen stanu środowiska kluczowe było omówienie planów EEA względem raportu o stanie środowiska Europy i prognozach jego zmian SOER 2025.

W ramach realizacji sprawozdawczości do EEA lub do Komisji Europejskiej poprzez narzędzia EEA, wykorzystując dane Państwowego Monitoringu Środowiska oraz inne opracowania wykonane przez właściwe komórki resortu, w 2023 r. przekazano do Centralnego Repozytorium Danych (CDR) EEA lub nowej platformy Reportnet 3.0 zbiory dotyczące: powietrza w zakresie jego jakości, wód śródlądowych, wód przejściowych i przybrzeżnych, hałasu, Krajowego Rejestru Uwalniania i Transferu Zanieczyszczeń i dużych obiektów energetycznego spalania. W systemach EEA wykonano przy tym liczne obowiązkowe testy jakości danych. W zakresie jakości powietrza, oprócz ustalonego raportowania do CDR, z bazy danych GIOŚ przesyłano co godzinę na serwer EEA dane bieżące (on-line) z automatycznych stanowisk pomiarowych w zakresie stężeń określonych substancji. W podlegającej konsultacjom w 2023 r. ocenie wywiązywania się kraju ze sprawozdawczości w 2022 r. kluczowych dla EEA danych, objętych też przekazami realizowanymi przez inne jednostki w kraju, Polska zajęła szóste miejsce wraz z innym państwem.

Proces konsultacji w kraju KPK zorganizował dla około 50 różnych produktów EEA. Były to najczęściej różnego rodzaju opracowania, w tym oceny dot. stanu środowiska, oddziałujących presji i wpływu środowiska na człowieka, prezentowane w formie raportów-publicacji lub krótkich materiałów o tematyce przekrojowej albo koncentrującej się na danych elementach środowiska lub sektorach gospodarki. Drugim najczęściej konsultowanym produktem były wskaźniki, w tym opisy ich metodologii. Wkład merytoryczny w część konsultacji zapewnili pracownicy GIOŚ, w tym największy KPK. W przypadku kilkunastu konsultowanych produktów stanowisko opracował i przekazał do EEA KPK, w tym do wybranych większych opracowań tematycznych oraz raportu dot. postępów we wdrażaniu 8. Programu Działań w zakresie środowiska. Przekazywane komentarze i informacje obejmowały wkład własny i/lub wkłady pozyskane. W około 10 przypadkach odpowiedzi do EEA udzielali inni pracownicy, w tym w większości pracownicy innych jednostek. Dla pozostałych produktów strona polska nie miała uwag ani sugestii. KPK zorganizował także proces wypełniania kilku kwestionariuszy tematycznych zbierających dane lub informacje o badaniach, projektach lub inicjatywach w Polsce lub opinie o priorytetach prac w ramach nowych grup EIONET. W obszernym kwestionariuszu dot. systemów wczesnego ostrzegania i oceny zagrożeń opracował odpowiedzi i przekazał zbiorczy wkład. W roku 2023 EEA również zachęcała do dzielenia się przykładami tzw. dobrych praktyk czy ilustracji konkretnych przypadków, co wspomagał KPK m.in. w zakresie uzyskania z poziomu kraju informacji związanych z gospodarką o obiegu zamkniętym.

W obszarze promocji EEA i EIONET możliwe było prowadzenie ograniczonych działań związanych z rozpowszechnianiem raportów EEA. Informowano też o pracach i produktach EEA i EIONET. Kontynuowano rozpowszechnianie wyników projektu Corine Land Cover. Opracowywano też informacje dla MKiŚ dotyczące współpracy Polski z EEA.

Opracowanie:

Małgorzata Bednarek - Krajowy Punkt Kontaktowy ds. współpracy z EEA (EEA/EIONET NFP PL)

Departament Monitoringu Środowiska

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska

